

Σοφία Μαυροειδή – Παπαδάκη

ΤΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Καθώς ροβολούσε τον Αχλαδόκαμπο, πηγαίνοντας απ' την Τρίπολη στο Άργος να φράξει το δρόμο του Δράμαλη, ο Κολοκοτρώνης σταμάτησε μια στιγμή, παραξενεμένος απ' τ' αναπάντεχο θέαμα.

Η δημοσιά, όσο έφτανε πέρα το μάτι, μαυρολογούσε από τ' ατέλειωτο πλήθος της προσφυγιάς. Γυναίκες κι άντρες όλο και ξωλαλούσαν* τα γαϊδουράκια, που σήκωναν ό,τι κατάφεραν να μαζέψουν μέσα στον πανικό τους. Κι έφευγαν, με τα πρόσωπα κατακίτρινα από το φόβο, με τα κεφάλια σκυμμένα. Μερικοί άρρωστοι ήταν κι αυτοί φορτωμένοι στα ζα κι οι μάνες κρατούσαν στην αγκαλιά τους μωρά κι έσερναν απ' το χέρι τα μεγαλύτερα τους παιδιά, που μυξόκλαιγαν απ' την κούραση και τον τρόμο.

Η φήμη του Δράμαλη που κατέβαινε, σαν το χείμαρρο κι έπνιγε τα πάντα στο αίμα, ξεσήκωσε όλο τούτο το κύμα της προσφυγιάς.

- Πού πάτε, ορέ, κιοτήδες*; φώναξε με τη βροντερή του φωνή ο Κολοκοτρώνης.

- Έρχεται ο Δράμαλης, με μιλιούνια ντελήδες*, είπε ένας γέρος. Διάβηκε τον Ισθμό, πήρε την Κόρινθο δίχως αντίσταση κι είναι κιόλας μέσα στο Άργος. Οι προεστοί μας που πιάσανε τα στενά, τ' βαλαν στα πόδια. Κύκλωσε το μεγάλο κάστρο. Σε λίγο, θα πέσει στα χέρια του κι ο πρίγκιπας Υψηλάντης κι ο καπετάν Καραγιάννης, που βρίσκονται μέσα. Τι θες, καπετάνιο, να μείνουμε να μας σφάζει;

- Στο διάτανο, κακαβούλια*, είπε με περιφρόνηση ο Γέρος του Μοριά, κι έκανε να φύγει αηδιασμένος.

- Στάσου, καπετάν Θεοδωρή, να σου κρίνω* δυο λόγια, φώναξε τότε ένας άντρας από το θλιβερό καραβάνι. Ό,τι κάνουμε τώρα εμείς, το 'καναν πρωύτερα οι προυχόντοι μας κι η κυβέρνηση! Βουλευτικό και μινίστροι* έφυγαν με τα Κουντουριώτικα καράβια, απ' τον Αργολικό κόλπο. Τ' Ανάπλι ξανάπεσε στα χέρια των Τούρκων. Χάθηκαν όλα. Κανένας δεν αντιστάθηκε στη Στερεά και στην Πελοπόννησο στο Μεχμέτ πασά απ' τη Δράμα. Δεν έχει πια επανάσταση. Πού τα πας τα παιδιά;

- Ου, να χαθείτε, δειλοί. Επανάσταση έχει και θα 'χει, όσο υπάρχει Κολοκοτρώνης. Αυτά που μου κρένετε, ούλα τα ξέρω. Για τούτο ξεκίνησα απ' την Τριπολιτσά, για να φράξω το δρόμο του σερασκέρη*. Μονάχος, με

λίγα πιστά παλικάρια. Γιατί, σαν κι εσάς με νόμισαν κι οι άλλοι καπετανέοι λωλό, που τολμώ ν' αναμετρηθώ με τον πιο μεγάλο στρατό του σουλτάνου. Πάνω από τριάντα χιλιάδες τους ανεβάζουν, πεζούς και καβαλαρέους, χώρια τα κανόνια! Κι εγώ, το πολύ, να μαζέψω δυο τρεις χιλιάδες στο δρόμο. Γιατί, δέστε, ορέ φοβιτσιάρηδες! Με μια φούχτα ξεκίνησα, κι όλο και πληθαίνει τ' ασκέρι μου. Όθε διαβαίνω, βροντοφωνάζοντας προσκλητήριο, τρέχουν οι λεβέντες. Δέστε ολόγυρα τις πλαγιές. Όπως τα ρυάκια, που κατεβαίνουν τις βουνοπλαγιές, για να πλατύνουν τον ποταμό, έτσι ροβολούν οι εθελοντές και πυκνώνουν τ' ασκέρι μου. Ως τα τετραπέρατα του Μοριά έφτασε η φωνή μου και δέστε τι φέρνει ο αντίλαλος της!

- Και τι θα κάμεις με δυο και με τρεις χιλιάδες; ρώτησε ένας απ' τους φυγάδες, που τώρα είχαν σταθεί και τον άκουγαν με το στόμα ανοιχτό.

- Θα ξεκάνω το Δράμαλη, θέλεις άλλο; Όλα προμηθούν το χαμό του. Τ' αρνιά, τα κοράκια, τα περιστέρια, τ' αγρίμια του λόγκου το διαλαλούν και μονάχα οι άνθρωποι - οι κιοτήδες θέλω να πω - μένουν κουφοί και δε νιώθουν τις προφητείες. Ντροπή σας, ορέ, δεν το ξέρετε; Ο Θεός έχει υπογράψει τη λευτεριά της Ελλάδας και δεν παίρνει πίσω την υπογραφή του!

Το караβάνι της προσφυγιάς άκουγε, βουβό, τα μεγάλα εκείνα λόγια, που πρόδιναν τόση πίστη.

- Θα πάμε να ξεφορτώσουμε τους αρρώστους και τα πράματα, είπε κάποιος, και θα γυρίσουμε για τη μάχη.

Μα τότε ακούστηκε μια βουή σύσμικτη, που δεν ήξερες ποιος την πρωτάρχιζε. Ήταν κάτι σαν μάλωμα, σαν μουρμούρισμα, που όλο και φούντωνε κι έγινε αφρομάνημα θάλασσας αγριεμένης. Οι γυναίκες, συνεπαρμένες από τα λόγια του Γέρου του Μοριά, ονειδίζαν τους άντρες τους.

«Τρέξετε αμέσως μαζί του», τους φώναζαν, «ειδεμή πηγαίνουμε εμείς».

Κι άξαφνα, όλοι εκείνοι οι δειλιασμένοι, κι οι κουρασμένοι, κι οι άρρωστοι, παράτησαν τα ζα με τα πράματα στις γυναίκες και σμίξανε με τ' ασκέρι, που πήγαινε να χτυπήσει το Δράμαλη. Το ποτάμι είχε πλατύνει με νέα ρυάκια.

Κείνη την ώρα ξέφυγε από το πλάι της μάνας του κι ο μικρός Ασημάκης, ένα αγόρι ως δεκαπέντε χρονών, μ' έξυπνο πρόσωπο, λιοκαμένο κι αδύνατο. Κανείς δεν το πήρε είδηση πως ακολουθούσε, στερνός, τον Κολοκοτρώνη. Κι από κείνη την ώρα μια μόνο φροντίδα τον έκαιγε, μέρα

και νύχτα. Ήταν ξιπόλητος, μα δεν τον ένοιαζε για παπούτσια. Ήταν ξεσκουφωτος, μα τα πυκνά και σγουρά του μαλλιά στόλιζαν τ' ωραίο κεφάλι του, σα βελούδινος σκούφος. Κουρελιασμένα ήταν απ' τις πορείες τα ρούχα του, μα ας είναι καλά το καλοκαιράκι, που χαίρεται ο άνθρωπος να τον δέρνει τ' αγέρι κι αλαφρώνει τα ρούχα του μονάχος του.

Όλα αυτά ούτε τα λογάριαζε ο Ασημάκης. Μα να 'ναι ξαρμάτωτος, δίχως ούτε ένα μαχαίρι στη ζώνη και να πηγαίνει να πολεμήσει το Δράμαλη! Αυτό πια ήταν ρεζιλίκι.

Όταν ο Γέρος έδωσε προσταγή να ταμπουρωθούνε στους Μύλους κι έκανε επιθεώρηση στο στρατό του, είδε μπροστά του, σε μια στιγμή, και τον Ασημάκη. Τα πονηρούτσικα καστανά του μάτια χαμήλωσαν από σεβασμό, μπρος στο θρυλικό καπετάνιο, που λάτρευε.

- Τι θέλει αυτό το βυζασταρούδι στ' ασκέρι μου, είπε. Ποιος το 'φερε εδώ, παιδί πράμα;

- Μονάχος μου ήρθα, είπε ο Ασημάκης με θάρρος.

- Να κάμεις τι; Δεν το ξέρεις πως πάμε για πόλεμο;

- Τ' άκουσα που το 'πες, στο δρόμο, στους πρόσφυγες. Γι' αυτό ήρθα. Δεν ήθελα να 'μαι κιοτής. Δε μας κάλεσες όλους;

- Εγώ, ορέ, κάλεσα τους άντρες, είπε γελώντας ο Γέρος, όχι τα μωρά.

- Είπες πως τα ρυάκια γεμίζουν τον ποταμό, κατεβαίνοντας απ' τα βουνοπλαγιά. Ένα ρυάκι δεν παίρνει στο δρόμο του ό,τι βρει;

- Μωρέ τούτος έχει μυαλό, είπε με το κέφι του το αιώνιο ο Γέρος.

Και δε μου λες τ' όνομα σου;

- Ασημάκη με λεν.

Πήγε να ξεμακρύνει, μα τ' αγόρι τον έπιασε από τη φέρμελη*.

- Καπετάνιο.

- Τι είναι ορέ Ασημάκη;

- Δε θα μου δώκεις εμένα ντουφέκι;

Ο Κολοκοτρώνης έσμιξε τα πυκνά και μεγάλα του φρύδια και το μελαψό πρόσωπο του πήρε μια έκφραση σοβαρή. Μέσα όμως στις βαθουλές κόχες τους, τα καλοκάγαθα μαύρα του μάτια σπίθιζαν πάντα με κέφι. Πολύ του άρεσε κείνο το έξυπνο χωριατόπουλο. Στάθηκε λίγο κοντά του, τον κοίταξε σοβαρός κι ύστερα του 'πε χαϊδευοντας τ' αναστατωμένα μαλλιά του.

- Ντουφέκι, ορέ Ασημάκη, δεν έχω στο μπόι σου, μα δε γίνεται ο πόλεμος μόνο με ντουφέκια. Έλα μαζί μου κι έχω δουλειά να σου δώσω.

Τ' αγόρι τον ακολούθησε από κείνη τη μέρα, σαν να 'ταν ο ίσκιος του.

Ανεβασμένος πάνω σ' ένα πρινάρι πυκνόφυλλο, στην πλαγιά του Αϊ-Σώστη, ο Ασημάκης μ' αντήλιο το χέρι του αγναντεύει το δρόμο. Κάμε, Θεούλη μου, να φανεί ένα πράσινο μπαϊράκι*, ένα σαρίκι, ένα μικρό γιαταγάνι με κόψη γυαλιστερή. Κάμε, Παρθένα, να μη γελάστηκε ο Αρχηγός, όταν ήρθε, στο πείσμα των άλλων καπεταναίων, και κλείστηκε εδώ στα Δερβενάκια.

Ο Ασημάκης θυμάται ακόμα τον άγριο καβγά, που 'χε γίνει εκεί στους Μύλους. Ο Δράμαλης είχε στείλει επίτηδες το γραμματικό του, που ήταν Ρωμιός, για να ξεγελάσει τους Έλληνες, πως τάχα λογάριαζε κείνες τις μέρες να πάει κατά την Τρίπολη, συνεχίζοντας την πορεία του.

Όλοι το πίστεψαν κι ετοιμάζανε την επίθεση, για να φράξουν το δρόμο του, μα δεν το κατάπιε το χάπι ο τετραπέρατος Γέρος του Μοριά. Σ' αυτό τον βοήθησε δα κι ο Ασημάκης, που πήγε στο Άργος, ντυμένος βοσκόπουλο, να πουλήσει τάχα τυρί.

Σαν λιμασμένοι, έπεσαν να του φάνε ακόμα και τα σακιά οι ντελήδες του Δράμαλη. Είχαν μια πείνα!... Κι έκανε, να, τα μάτια του, δέκα πήχες, να δει και τ' αυτιά του ν' ακούσει. Κι είδε κι άκουσε κι όλα τα 'πε στον αρχηγό του. Οι οσμανλήδες*, που νόμισαν πως θα κάναν έναν περίπατο και θα παίρνανε το Μοριά, τώρα το 'βρισκαν σκούρο. Δεν είχαν τροφές. Ξεθαρρεμένοι από τις πρώτες επιτυχίες τους, αντί να μαζέψουν ζωοτροφίες στην Κόρινθο και να στήσουν εκεί το στρατόπεδο τους, πήρανε δρόμο, διαγουμίζοντας* τις πολιτείες και τα χωριά, ώσπου έφραξε ο Γέρος το διάβα τους. Τ' Άργος, ερημωμένο απ' τους φυγάδες, που πήραν τα λίγα φαγώσιμα, είχε γίνει μια κόλαση για τους πεινασμένους κατακτητές. Τα μουλάρια, που σήκωναν τα κανόνια, είχαν ψοφήσει κι οι στρατιώτες δεν είχαν πια δύναμη να σηκώσουν ούτε τ' άρματά τους.

Γύρισε ο Ασημάκης και τα 'πε στον αρχηγό του.

- Καλά το μυρίστηκα, είπε ο Γέρος. Τον έφαγε η έπαρσή του το Δράμαλη. Το ίδιο εκείνο βράδυ φανέρωσε στο πολεμικό συμβούλιο κείνα που 'χε μάθει απ' το παιδί. Κι είχε τους σκοπούς του:

- Ο Δράμαλης θα γυρίσει στην Κόρινθο. Άλλο δεν του μένει. Κι αυτά που μας τσαμπουνά ο προσκυνημένος γραμματικός του είναι ολοφάνερη μπαμπεσιά, για να μην του φράξουμε τα στενά. Λέω λοιπόν να κινησω, με τα πιστά παλικάρια μου, και να στήσω καρτέρι στα Δερβενάκια.

Φρύαξαν* οι οπλαρχηγοί με τα λόγια του Γέρου. Τον είπαν τρελό κι ονειροπαρμένο, και όταν είδαν κι απέιδαν πως δεν τον κράταγαν πια στους Μύλους, είπε στους άλλους ο Πετρόμπεης, μ' ένα ύφος χλευαστικό*:

- Δεν τον αφήνετε, λέω εγώ; Του 'ρθε πάλι η βίδα να βγει στο βουνό και να γίνει κλέφτης.

Και τι δε θα 'δινε ο Ασημάκης να βγει κερδισμένος ο αρχηγός του και να γυρίσει στην Κόρινθο ο Μεχμέτ πασάς. Να δει ο Μαυρομιχάλης ποιος ήταν τρελός και ποιος είχε κοντάρια τη γνώση!

Δυο ώρες τώρα είναι σκαρφαλωμένο το χωριατόπουλο στο πρινάρι του λόγκου. Αντίκρου το ύψωμα αντιφεγγίζει από τον ήλιο του δειλινού.

Μα να, πέρα στον κάμπο, σαν να κινά η ατέλειωτη φάλαγγα. Τρεμολάμπουν στους ώμους τα καριοφίλια, αστράφτουν σας μέσες τα γιαταγάνια, γυμνά. Είναι ο Δράμαλης κι έχει πάρει το δρόμο του γυρισμού για την Κόρινθο.

Δε μπορεί πια, θα πέσει μέσα στα βρόχια, που του 'χουν στήσει. Κι ας περιμένει στους Μύλους το πέρασμά του ο Πετρόμπεης.

Σαν αίλουρος βρίσκεται τ' αγόρι απ' τα ξεκλώναρα κάτω. Μ' ένα πήδημα και τρεις δρασκελιές φτάνει στον Αϊ - Γιώργη. Είναι κομμένη η ανάσα του απ' τη χαρά.

- Καπετάνιο μου, νίκησες! Έρχεται ο Δράμαλης.

Η τρέλα του αγοριού μεταδίδεται και στο Γέρο. Φιλεί το παιδί κι ένα δάκρυ γυαλίζει στα μάτια του.

- Αγόρι μου, άκου τώρα: Θα γίνεις πουλί και θα πας ένα γράμμα στον Παπαφλέσσα. Να στήσει καρτέρι στις αποπίσω πλαγιές με τον Υψηλάντη και το Νικήτα. Με το πρώτο γιουρούσι, αυτοί θ' ανεβούν στα ψηλώματα του Αϊ - Σώστη. Πίσω απ' αυτά, να προσμένουν οι άλλοι. Να μη μας ξεφύγει κανείς. Θα σου δώσω το σχέδιο σ' ένα χαρτί. Φύλαξέ το, μ' αν κινδυνεύει να πέσει σε τούρκικα χέρια, κατάστρεψε το. Μόνο που θα 'ναι μεγάλη ζημιά, να το ξέρεις.

- Θα το δώσω στα χέρια του Παπαφλέσσα, είπε τ' αγόρι.

- Πάρε το γαιδουράκι σου, φορτωμένο τυριά και μυζήθρες. Ντύσου βοσκόπουλο. Άλλος δρόμος δε βγαίνει στους Μύλους. Θα πέσεις ανάμεσά τους. Θα τους τραβήξει η μυρωδιά του τυριού και δε θα σε ψάξουν.

- Κι αν δεν προφτάσω;

- Θα τους κρατήσουμε, ώσπου να φτάσουν οι άλλοι στο διπλανό λόγκο. Κι ύστερα νυχτώνει. Δε θα ριχτούν στα στενά με το σκοτάδι. Θα ξενυχτήσουν στον κάμπο και θα μας έρθουν χαράματα.

Δεν είχε καλά καλά νυχτώσει, όταν ακούστηκε η φωνή του Ασημάκη.

- Τυρί! Καλό τυρί! Μυτζήθρες! Γιαούρτι!

Οι στρατιώτες του Δράμαλη τον τριγύρισαν και με μιας το ξαλάφρωσαν το καημένο το γαιΐδουράκι από το βάρος.

- Μπορεί να 'ναι κατάσκοπος, είπε ένας ντελής. Να τον γδύσετε και να ψάξετε ένα ένα τα ρούχα του.

Τον έψαξαν αρκετή ώρα. Άνοιξαν ακόμα και το στόμα του, του ξεχτένισαν τα μαλλιά, για να ψάξουν κι εκεί.

- Αφήστε τον, είναι βοσκόπουλο, τον ξέρουμε από παλιά, είπε ο γραμματικός του πασά.

Ο Ασημάκης, φτάνοντας στους Μύλους, ζήτησε αμέσως τον Παπαφλέσσα και του 'πε την ιστορία.

- Κρίμα, είπε ο αγωνιστής, να μην έχεις το σχέδιο.

- Είναι στη θήκη του, καπετάνιο, είπε γελώντας ο Ασημάκης. Και βάζοντας μέσα στ' αυτί του γαιΐδαρου το χέρι του, έβγαλε το σχέδιο του Κολοκοτρώνη!

Τ' άλλο πρωί ο Νικήτας, ο Παπαφλέσσας κι ο Υψηλάντης, αποτελείωναν, πίσω απ' τον Αϊ - Σώστη, τα υπολείμματα της περήφανης στρατιάς, που 'χε έρθει να πνίξει την Επανάσταση, μες στο δεύτερο χρόνο της.

Πολύ λίγοι γλίτωσαν, λαβωμένοι, πεζοί, δίχως άρματα, δίχως πυροβόλα κι έφτασαν στην Κόρινθο με το σερασκέρη τους, που αργότερα πέθανε από τη λύπη.

Ο Μοριάς αναγνώρισε τότε, σύσσωμος, αρχιστράτηγο τον Κολοκοτρώνη. Αρματωμένος σαν αστακός απ' τα λάφυρα κείνης της νίκης, πήγε κι ο Ασημάκης να χαιρετήσει τον καπετάνιο του.

Ο Γέρος που είχε μάθει το έξυπνο κόλπο, που είχε μηχανευτεί, για να σώσει το μήνυμα του, τον καμάρωσε κι ύστερα άνοιξε τις πλατιές του αγκάλες και τον έκλεισε μέσα.

ξωλαλάω : εδώ παροτρύνω.

κιότης : δειλός.

ντελής : ιππέας.

κακαβούλια : κοροϊδευτικός χαρακτηρισμός.

κρίνιν και κρένω : λέω, μιλάω.

μίνιστρος : υπουργός.

σερασκέρης : αρχηγός του στρατού.

φέρμελη : το γελέκι.

μπαϊράκι : σημαία.

οσμανλήδες : Οθωμανοί, Τούρκοι.

διαγουμίζω : λεηλατώ.

φρυάζω : οργίζομαι πολύ.

χλευαστικό : κοροϊδευτικό (χλευάζω = περιπαίζω κάποιον).